

Defense and Security Policy of the European Union: Contradictions of Transformation

UDC: 327.57(4)

DOI: <https://doi.org/10.15421/172396>**Kobets Yuliia**Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0001-9492-6119>, yuliia.kobets@pnu.edu.ua**Holubiak Nataliia**Ph.D., Senior Lecturer, <https://orcid.org/0000-0001-6021-5482>, nataliia.holubiak@pnu.edu.ua*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ivano-Frankivsk, Ukraine)*

Abstract

The authors highlight the actualization of changes in the European Union's security and defense policy, analyze the effectiveness of its transformations and coexistence with the NATO format. The **purpose** of the study is to provide a detailed overview of the transformation of the Common Security and Defense Policy in the context of current challenges, primarily the Russian-Ukrainian war and internal transformations in response to the threat. The **relevance** of the article is stipulated by the need to address the European military and defense potential, which is caused by the unfolding of armed conflicts outside the European Union and internal crises.

Results. The authors give an example of the formation of the security and defense policy as a response to the outbreak of the Yugoslav wars in order to form the Union's capacity in cases of non-involvement of NATO. The final status of this policy was given in the Lisbon Treaty, which established the EU's role in peacekeeping operations and conflict prevention. The next stage of revision of territorial security review was triggered by Russia's armed aggression against Ukraine in 2014. The response was the adoption of the EU Global Strategy of 2016, which launched the creation of military planning; permanent structural cooperation; annual defense review; the launch of a defense and peace funds to improve the military and civilian dimensions of security and defense. However, the authors note that this strengthening of common defense capabilities did not affect the EU's readiness for the new challenges that emerged in February 2022. The official response of the Union was the approval of the Strategic Compass framework document, which outlines the main ways to counter threats as a manifestation of strategic autonomy.

In the **conclusions** the authors summarize the new strategy and provide a list of aspects that need to be intensified and strengthened to implement an effective security and defense policy.

Keywords: European Union, European security, Common Security and Defense Policy, conflict, armed aggression, strategic autonomy

Оборонна та безпекова політика Європейського Союзу: суперечності трансформації

Кобець Юлія, Голуб'як Наталія*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, Україна)*

Анотація

Автори висвітлюють актуалізацію зміни політики безпеки та оборони Європейського Союзу, аналіз ефективності її перетворень та співіснування із форматом НАТО. **Метою дослідження** є детальний огляд трансформації Спільної політики безпеки та оборони у контексті сучасних викликів, насамперед російсько-української війни та внутрішніх перетворень у відповідь на небезпеку. **Актуальність статті** зумовлена необхідністю звернення до європейського військового та оборонного потенціалу, що викликано розгортанням збройних конфліктів зовні Євросоюзу та внутрішніми кризами.

Результати. Автори наводять приклад становлення політики безпеки та оборони як відповідь на початок югославських воєн з метою формування дієздатності Союзу у випадках незалученості НАТО. Остаточний статус дана політика набула в Лісабонському договорі, який утвердив роль ЄС в миротворчих операціях та в запобіганні конфліктам. Наступний етап перегляду територіальної безпеки був викликаний російською збройною агресією проти України в 2014 році. Відповіддю стало прийняття Глобальної стратегії ЄС від 2016 року, яка запустила створення військового планування; постійного структурного співробітництва; щорічного огляду з питань оборони; запуск оборонного фонду та фонду миру для покращення військового й цивільного вимірів безпеки та оборони. Однак автори відзначають, що таке посилення спільного оборонного потенціалу не вплинуло на готовність ЄС до нових викликів, які постали у лютому 2022 року. Офіційною відповіддю Союзу стало затвердження рамкового документу Стратегічного Компаса, який окреслює основні способи протистояння загрозам як вияв стратегічної автономності.

У **висновках** автори підсумовують нову стратегію та наводять перелік аспектів, які необхідно активізувати та зміцнювати для реалізації ефективної безпекової та оборонної політики.

Ключові слова: Європейський Союз, європейська безпека, Спільна політика безпеки та оборони, конфлікт, збройна агресія, стратегічна автономія, протистояння загрозам

Вступ.

На сьогодні ми є свідками відновлення загарбницьких війн на європейському континенті, агресивного націоналізму, імперіалізму, запитів на сфери впливу, геополітики, проксі-війн і відкату громадянських прав. У відповідь на названі виклики Європа потребує більш тісної співпраці у зовнішній політиці, політиці безпеки та оборони. Вторгнення Росії в Україну в 2022 році стало особливо тривожним дзвінком для Європи. Країни ЄС швидко зруйнували старі табу: Німеччина вирішила витратити більше на оборону та надала військову допомогу країні, яка перебуває у стані війни; Данія скасувала свою 30-річну відмову від Спільної політики безпеки та оборони (СПБО) ЄС; Швеція і Фінляндія подала заявку на членство в НАТО. Але війна також поставила вимогу до ЄС стати більш автономним актором у сфері безпеки та оборони, здатним краще справлятися з складним міжнародним середовищем.

Протягом десятиліть держави-члени Євросоюзу ухилялися від вирішення двох ключових питань: Чи готові вони належним чином інвестувати у свою колективну безпеку? А також чи варто поділитися національними повноваженнями для посилення європейської зовнішньої політики, політики безпеки та оборони? Нездатність держав-членів об'єднувати свої ресурси, політику та можливості, виробити спільне уявлення про ЄС як гравця безпеки, на жаль була, очевидною протягом десятиліть. Однак політика безпеки та оборони має бути, в першу чергу, ефективною, превентивною та швидко реагувати на загрози. Тобто Європейський Союз повинен мати можливість діяти оперативно, коли виникають ризики безпеки, щоб запобігти подальшій ескалації та поширенню незахищеності в Союзі та захистити його громадян.

Аналіз досліджень і публікацій.

Обрана тематика розглядається зарубіжними та вітчизняними вченими, експертами та фахівцями, які виокремлюють причини змін та актуалізації Спільної політики безпеки та оборони Європейського Союзу, розглядаючи історичну генезу Спільноти та фактори, які впливають на подальшу її трансформацію. Варто відзначити увагу дослідників до зміни акцентів політики безпеки ЄС з метою побудови стратегічної автономії (Helwig, 2023; Howorth, 2019; Simón, 2023; Erciyas, Soydemir, 2022; аналітичний центр ADAstra, 2022), зосередженні на прийнятті нового документу Стратегічний Компас (Biscop, 2022; Івасечко, Цебенко, 2022; Borges de Castro, Barbosa Lobo, 2022), а також експертну оцінку міжнародного наукового центру імені Вудро Вільсона та українського аналітичного центру «Українська призма» щодо розширення інструментів Європейського Союзу у сфері безпеки та оборони (Wilson Center, 2022; Максак, 2022).

Мета та завдання.

Метою нашого дослідження є детальний огляд трансформації Спільної політики безпеки та оборони у контексті сучасних викликів, насамперед російсько-української війни та внутрішніх перетворень у відповідь на небезпеку. У зв'язку з цим дослідницьке питання було сформульовано «якою мірою російське вторгнення змінило сприйняття безпеки та вплинуло на трансформацію європейської оборони?».

Методи дослідження.

Відповідь на дослідницьке запитання дається шляхом пошуку поточної літератури та існуючих політичних документів щодо СПБО. Крім того, використовується методологія якісного дослідження для аналізу та інтерпретації даних, зокрема застосовується герменевтична дослідницька техніка в рамках описової та концептуальної основи для дослідження поточної літератури та існуючих політичних документів щодо СПБО. Загалом дослідження базувалося на вторинних методах збору даних, тобто аналізі документів, аналізі контенту та техніках аналізу дискурсу.

Результати.

Історія розвитку СПБО ЄС бере свій початок після закінчення холодної війни, проте ідея створення європейської структури безпеки і оборони завжди було бажаним особливо для Франції з кінця 1940-х років, щоб зберегти автономну європейську безпеку і обороноздатність. Спільна політика безпеки та оборони є наймолодшою сферою політики Європейського Союзу, яка розвинулася лише з кінця 1990-х років з інституціоналізацією власних структур безпеки та управління кризами ЄС, інтегруючи завдання та деякі інститути Західноєвропейського Союзу (ЗЕС) (European Security and Defence College, 2022).

Петербурзька декларація Західноєвропейського Союзу (ЗЕС) у 1992 році була першою ознакою особливостей сучасної СПБО. Усвідомивши відсутність у Європи спроможності діяти на Балканах Велика Британія та Франція започаткували Декларацію Сен-Мало в грудні 1998 року. Цей саміт став ще однією важливою віхою для СПБО відзначивши, що автономний європейський військовий потенціал не замінив би НАТО чи не конкурував з ним, але міг би розвиватися разом і у співпраці з існуючими зобов'язаннями альянсу (Erciyas, Soydemir, 2022, с.5-6). Таким чином, після югославських війн європейські лідери повернулися до питання європейської оборони, переступивши табу на тіснішу співпрацю в галузі оборони, яка склалася після провалу Європейського оборонного співтовариства в 1954 році.

В подальшому Кельнський саміт започаткував Європейську політику безпеки та оборони (ЄПБО), а на Гельсінській Європейській раді в 1999 р. держави-члени ЄС поставили перед собою завдання – мати

можливість до 2003 року розгорнути протягом 60 днів і підтримувати принаймні один рік оперативні сили до рівня корпусу. Відтак, основною метою було надати ЄС «автономну здатність приймати рішення, коли НАТО не буде брати участі», щоб проводити військові операції під керівництвом ЄС (Erciyas, Soydemir, 2022, с.5-6).

І, нарешті, за Лісабонським договором у 2009 році Спільна політика безпеки та оборони була перетворена в свій нинішній статус, тобто СПБО дозволяє Союзу взяти на себе провідну роль в миротворчих операціях, запобіганні конфліктам і зміцненні міжнародної безпеки. Це невід'ємна частина всебічного підходу ЄС до врегулювання кризових ситуацій із залученням цивільних і військових ресурсів (Erciyas, Soydemir, 2022, с.5-6). Крім того, договором було запроваджено кілька важливих положень, наприклад, статтю 42(7) про взаємну допомогу та статті 42(6) і 46 про постійне структуроване співробітництво (PESCO) (Treaty on European Union).

Отож, Спільна політика безпеки та оборони (СПБО) є складовою більш широкої Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗППБ), що передбачає організацію діяльності ЄС на міжнародній арені загалом. Важливим є те, що в рамках цієї політики рішення щодо більшості питань приймаються винятково консенсусом, а Європейський Союз не має компетенції безпосередньо впливати на політику безпеки окремих країн-членів. Відтак, проведення місій широкого масштабу із застосуванням великого військового контингенту не відбувалося через розбіжності в інтересах країн-членів ЄС і відсутність загальної політичної волі на реалізацію подібних заходів (ADASTRA, 2022).

У сукупності різних політик, інструментів, процедур та інституцій ми бачимо, що європейська безпека та оборона ще не є послідовним і міцним стовпом Союзу. Крім того, якість, кількість і рівень амбіцій цивільних і військових місій і операцій СПБО навіть знизилися за останнє десятиліття, незважаючи на численні виклики і кризи.

Окремо, варто звернути увагу на нове середовище безпеки, яке виникло з «агресивною стратегією» РФ, що змінило сприйняття загроз європейськими країнами. РФ після збройної агресії проти України з 2014 року стала реальною загрозою для Європи, а не лише для США.

Слід врахувати, що Спільна політика безпеки та оборони, згідно Договору про Європейський Союз, фокусується на глобальних проблемах, а не на захисті Європи (Treaty on European Union). Типи місій ЄС у рамках СПБО мають переважно експедиційний характер, тому що захист Європи залишений на НАТО, а СПБО не мала інтересу до колективної чи європейської територіальної оборони. Відтак, багато поглядів на безпеку після 2014 року актуалізували важливість колективної/територіальної оборони

та стримування (Erciyas, Soydemir, 2022, с.6). Це простежується в процесі оновлення Глобальної стратегії Європейського Союзу (EUGS) від 2016 року, в якій стверджується, що «європейці повинні бути готові та здатні стримувати зовнішні загрози, реагувати на них. Хоча НАТО існує, щоб захищати своїх членів (...), європейці повинні бути краще оснащені, навчені та організовані, щоб зробити вирішальний внесок у такі колективні зусилля. (...)» Відповідний рівень амбіцій і стратегічної автономії є важливими для здатності Європи зміцнювати мир і захищати безпеку всередині та за її межами. Це нове середовище безпеки неминуче вплинуло також на НАТО, яка була змушена повернутися до важкої справи із захисту європейської території (Howorth, 2019).

Після публікації Глобальної стратегії ЄС у 2016 році з'явилося багато нових концепцій ролі Європейського Союзу у міжнародних справах та обороні, а також запропоновано та запущено низку ініціатив для посилення військового, промислового й цивільного вимірів співробітництва ЄС у сфері безпеки та оборони. Однак чіткої політики так і не виникло. Проте з'явився громадянський попит, так близько 75% європейців, згідно даних Євробарометра 2018, підтримують співпрацю ЄС у сфері безпеки та оборони (Standard Eurobarometer, 2018).

Загалом ідея збільшення автономії ЄС у сфері оборони є контроверсійною з огляду на наявну архітектуру європейської безпеки. Основні дискусії точаться не тільки навколо реалізації стратегічної автономії на практиці, а й щодо того, хто в такому випадку буде відігравати провідну роль у безпеці Європи – ЄС чи НАТО (ADASTRA, 2022).

ЄС повинен розробити конкретні сценарії оперативного втручання, щоб визначити відповідні політичні дії, одночасно забезпечуючи міцний зв'язок між миром, гуманітарною діяльністю та розвитком. Поточні процеси розвитку військового потенціалу, такі як PESCO, повинні отримати користь від такого роду точних вказівок. Однією з сфер колективної безпеки, яку ЄС має обов'язково посилити, є підвищення стійкості.

Саме війна в Україні підсилила актуальність НАТО як надійного альянсу територіальної оборони для більшості держав-членів ЄС. Оскільки кожна держава-член ЄС може самостійно прийняти рішення щодо свого членства в НАТО чи в будь-якому іншому оборонному партнерстві. Відтак, потрібно зміцнювати та поглиблювати співпрацю між ЄС і НАТО, дотримуючись чіткого розподілу повноважень і не завдаючи шкоди політиці безпеки та оборони нейтральних або неприєднаних держав-членів. НАТО та ЄС мають допомогти своїм членам досягти оперативної сумісності та об'єднати інвестиції та ресурси, уникаючи дублювання (Івасечко, Цебенко, 2022).

ЄС явно потребує потужної та багатовимірної політики; одновимірний військовий підхід не є ефективним. Стратегічний підхід має включати як військові, так і цивільні, превентивні та реактивні, короткострокові та довгострокові, звичайні та гібридні, а також орієнтовані на державу та громадянське суспільство інструменти, щоб отримати бажані результати. Незважаючи на необхідність співпраці, європейські зусилля не можуть бути зосереджені виключно на «військовому оборонному союзі». ЄС має віддавати перевагу набагато ширшій концепції, а саме «Союзу безпеки», структурі зовнішньої політики та політики безпеки, що дозволяє йому реагувати на питання безпеки цілісним чином і об'єднує всі необхідні цивільні та військові інструменти під єдину парасольку.

Досі політика територіальної оборони залишається організованою на національному рівні у випадку держав-членів ЄС, що не входять до НАТО, або колективно через НАТО для держав-членів НАТО-ЄС. Європейська оборона не повинна дублювати НАТО в організації колективної територіальної оборони (Івасечко, Цебенко, 2022). Однак держави-члени ЄС повинні розробити та визначити чітку політику солідарності в контексті положення про взаємну допомогу згідно статті 42(7) ДЄС (Договору про ЄС), одночасно вирішуючи проблему неефективності військових витрат і можливостей (Treaty on European Union).

З 2017 року поступ та реалізація поглибленого європейського оборонного співробітництва була побудована щонайменше на п'яти стовпах: створення військового планування та проведення заходів (MPCC), створення PESCO, запровадження координованого щорічного огляду з питань оборони (CARD), створення Європейського фонду оборони (EDF) та Європейського фонду миру (EPF) (European Security and Defence College, 2022). Метою названих ініціатив оборонної промисловості ЄС має бути зменшення фрагментації, дублювання та надлишку промислових потужностей, які переважають у Європі, водночас європеїзуючи процеси, які створюють сильніші та надійніші військові можливості. Зберегти фінансові ресурси держав-членів можна за допомогою поглибленої та систематичної співпраці, тільки спрямованої на синергію.

Для прикладу, у 2016 році Європейська комісія підрахувала, що ефективна співпраця у сфері військових досліджень, розробок і закупівель між державами-членами могла б заощадити 25-100 мільярдів євро із сукупних витрат у 200 мільярдів євро на рік. Запуск Постійного структурованого співробітництва (PESCO) дозволив країнам ЄС співпрацювати в спільних проектах для подальшого розвитку своїх оборонних можливостей. Подібним чином ЄС створив Європейський оборонний фонд року для підтримки спільних оборонних досліджень і

розробок (бюджет фонду на 2021-2027 рр. становить 8 мільярдів євро) (Borges, Barbosa, 2022). Проте, збільшення Європейського оборонного фонду або подібних фінансованих з бюджету ЄС ініціатив, на жаль, не гарантує зменшення дублювання та фрагментації. Додаткові витрати на оборону завжди ризикують збільшити промислові та бюрократичні надлишки потужностей, чого ЄС повинен уникати, стратегічно обираючи цілі витрат. Тому основна мета ЄС повинна полягати в тому, щоб перераховувати частину національних оборонних бюджетів на спільні цілі безпеки на наднаціональному рівні, а не на подальшу мілітаризацію бюджету Союзу.

ЄС намагається все це втілити, завдяки новому інструменту – Європейському фонду миру 2021 року, який призначений для фінансування спільних військових досліджень і розробок, спільних закупівель і технічного обслуговування та навчання скоординованим і повністю взаємодіючим способом на рівні ЄС. У цій моделі весь життєвий цикл складається з того, що держави-члени напряму переведуть частину своїх національних оборонних бюджетів до цього позабюджетного фонду на рівні ЄС (Helwig, 2023).

Однак Європейський фонд миру (ЄФМ) також має покращитись. Надання підтримки в рамках ЄФМ має обумовлюватися впровадженням більш жорстких гарантій і стандартів контролю над озброєннями. Необхідно також запровадити контроль, щоб усунути перенаправлення та нецільове використання зброї, яка була надана в рамках фонду.

Отож, збільшення ініціатив посилення спільного європейського оборонного потенціалу не позначилося значним чином на готовності ЄС до нових викликів, які постали перед Союзом та його членами у лютому 2022 року (Максак, 2022).

Саме тому, сучасна та ефективна політика безпеки та оборони ЄС має продовжувати по-перше, ефективну політику солідарності між державами-членами ЄС. Держави-члени ЄС повинні розробити та визначити чітку політику солідарності в контексті положення про взаємну допомогу статті 42(7) ДЄС у разі збройної агресії проти одного з її учасників. Потрібен заздалегідь визначений вибір інструментів для вирішення кризових ситуацій без дублювання зусиль НАТО (Borges, Barbosa, 2022). Це не повинно завдавати шкоди особливому характеру політики безпеки та оборони певних держав-членів.

Важливим кроком для ЄС є збільшення військової мобільності подвійного призначення, усунувши перешкоди, які заважають збройним силам рухатися ефективно через кордони в умовах кризи (Максак, 2022).

Крім того, Євросоюз потребує зрілості та ефективності інституцій, які відповідають за Спільну політику безпеки та оборони, зокрема її військового стовпа. Їй потрібен ефективний військовий штаб – MPCC (Military Planning and Conduct Capacity), який

може планувати і проводити всі військові операції, як це передбачено Договором. Хоча дуже важливо, щоб існувала більша співпраця та координація між цивільними та військовими підрозділами, ланки командування СРСС (цивільне планування та поведінка) і МРСС повинні залишатися окремими, дотримуючись однакових стандартів прозорості, підзвітності та демократичного контролю.

Слід також зосередити увагу на спільній політиці експорту зброї на рівні ЄС. Зараз рішення щодо експорту зброї, виробленої в ЄС, приймаються на національному рівні. Очікується, що держави-члени дотримуватимуться так званої «Спільної позиції», яка встановлює вісім критеріїв для експорту зброї за межі ЄС і має на меті гарантувати, що національний експорт не підриває цілі політики Союзу в галузі безпеки та прав людини, а також національної безпеки окремого члена-держави. Однак наразі критерії тлумачиться по-різному кожною державою-членом ЄС, а координація на рівні ЄС є слабкою.

Крім того, загарбницька війна проти України свідчить про необхідність підготовки промислових виробничих потужностей, ланцюжків вартості, постачання та процедур до кризової ситуації, щоб мати можливість забезпечити необхідні можливості для оборони (Simón, 2023).

У таких нових реаліях, які створюють усе більшу загрозу європейській безпеці загалом, Європейський Союз прагне розширити арсенал інструментів протидії вже реальним, а не потенційним, загрозам, зокрема шляхом створення самостійних військових структур, що здатні виконувати широкий спектр завдань та забезпечити повноцінний захист країн-членів ЄС. Крім цього, для Брюсселя стає все більш важливим отримання більшого політичного контролю над безпековим сектором держав Євросоюзу, щоб мати змогу самостійно, використовуючи власні механізми безпеки, захищатися від агресії, не чекаючи консультацій із НАТО чи США. На цьому тлі широкого розгососу в Європейському Союзі набула концепція стратегічної автономії (ADASTRA, 2022).

Якщо говорити про офіційні кроки Євросоюзу в напрямі реалізації концепції стратегічної автономії, то слід згадати затвердження «Стратегічного компаса» – рамкового документа, який стане стратегією діяльності ЄС у сфері безпеки на наступні 5-10 років. У документі окреслюються наявні та потенційні загрози для Європейського Союзу, способи протистояння їм, основні напрямки та цілі розвитку ЄС у сфері безпеки. Тобто, основною метою оборонної стратегії ЄС є визначення того, як Об'єднання повинно реагувати на кризові ситуації, а також досягнення більшої стратегічної автономності задля просування європейських цінностей та інтересів на глобальному рівні на тлі конфронтації за геополітичне лідерство між США, Росією та Китаєм (ADASTRA, 2022).

Відповідно до позиції держав-членів ЄС «Стратегічний компас» є амбітною стратегією у сфері програми безпеки та оборони завдяки наданню спільної оцінки стратегічного середовища, загроз і викликів та їх наслідків для ЄС; кращій узгодженості у безпековій та оборонній галузі; новим методикам покращення колективної здатності захищати безпеку громадян та сам Союз як об'єднання; визначенню чітких цілей та етапів для вимірювання досягнутого прогресу (ADASTRA, 2022).

Одним із важливих є положення про створення до 2025 року так званих «Сил швидкого реагування» ЄС. Самі Європейські сили швидкого реагування є розширенням уже створених бойових груп ЄС. Зрештою, їхній потенціал має бути збільшений шляхом удосконалення доступності та готовності сил, розгорнутих Європейським Союзом. Проте складним завданням буде регламентація того, у яких випадках такий підрозділ «Сили швидкого реагування» буде застосовуватися і в якому форматі, інакше його може спіткати доля бойових груп ЄС, які ніколи не використовувалися.

Іншим важливим положенням цього документа є прагнення до 2023 року спростити застосування статті 44 Договору про Європейський Союз, яка дозволяє саме «коаліції зацікавлених держав» діяти від імені ЄС без згоди всіх урядів 27 країн-членів. Така зміна може стати важливим кроком на шляху до збільшення активності Євросоюзу у сфері безпеки, оскільки зникне потреба в тривалому процесі узгодження інтересів усіх членів організації. Окремі зацікавлені держави в перспективі отримають більшу свободу дій щодо певних безпекових питань та матимуть змогу проводити військові операції, залучаючи можливості ЄС. Хоча невідомо, наскільки «вільними» зможуть бути такі країни в плані організації операцій від імені Європейського Союзу, але саме існування такого положення виглядає багатообіцяючим. Однак, ігнорування інтересів окремих держав у перспективі може розцінюватися ними як порушення їхніх прав в об'єднанні (ADASTRA, 2022).

Отож, результатом нинішньої фрагментації – з точки зору планування, закупівель і маневрів, політики прийняття рішень – є те, що в європейських арсеналах є величезні прогалини, тоді як багато можливостей, які існують, знаходяться на низькому рівні готовності. Було б абсолютною втратою, якби той імпульс, який зараз існує для посилення оборони Європи, не використати для зміцнення інтеграції (Biscop, 2022).

Варто наголосити, що в «Стратегічному компасі» згадується про агресивні дії Російської Федерації щодо України та засуджується гібридна агресія Москви загалом, тобто можна виокремити різку зміну риторики щодо Росії. Якщо початковим проєктам оборонної стратегії був властивий дипломатичний підхід без чіткого зазначення потенційного

противника, то зараз у документі Російську Федерацію прямо визначено агресором проти сусідньої держави та як загрозу європейській безпеці. Однак, хоча «Стратегічний компас» був прийнятий якраз в час війни Росії проти України, робота над ним велася ще від 2020 р., тому Ж. Боррель у одній із своїх промов наголосив, що ця «стратегія не є відповіддю на війну в Україні, але є частиною такої відповіді» (Івасечко, Цебенко, 2022).

Висновки.

Таким чином, «Стратегічний компас» містить оновлені підходи до сфери безпеки та оборони Європейського Союзу у порівнянні з попередніми документами у цій сфері. Оскільки Стратегія посиляється на історію ЄС, здійснює узгоджену оцінку загроз, краще адаптовує та розширює програми безпеки та оборони Об'єднання до сучасного більш складного середовища, якому характерні конфлікти та суперництво великих держав. Проте, Стратегічний компас не має на меті замінити чи підірвати НАТО. Натомість, як неодноразово наголошується в документі, впровадивши його, ЄС стане більш автономним та цінним партнером як для НАТО, так і для США.

Загалом, війна в Україні змусила європейські країни, які боролися з балансуванням військової

сили та системи соціального забезпечення, докласти більше зусиль для своїх можливостей безпеки. Найбільш реалістичними для ЄС наразі виглядають перспективи поглиблення внутрішнього співробітництва у сфері безпеки та розвиток нових форматів взаємодії з наявними партнерами. Такі проєкти, як PESCO, Європейський оборонний фонд, Європейський фонд миру показують свою життєздатність і сприяють розвитку національних оборонних потенціалів держав Євросоюзу. При цьому заходи на рівні ЄС, спрямовані на посилення обороноздатності та розвиток військово-промислових можливостей країн-членів, не суперечать інтересам НАТО. Навпаки, в Альянсі зацікавлені в розвитку стійкості як ЄС загалом, так і країн-членів НАТО, які також приєдналися до Європейського Союзу. Налагодження більш прозорої, ефективної взаємодії і розподілу обов'язків між ЄС та НАТО буде найбільш оптимальним варіантом розвитку їхніх відносин. Проте залишається відкритим питання, як ЄС в подальшому мобілізуватиме ресурси та виконуватиме завдання, тобто якою мірою впливатиме на глобальні події на основі власних уподобань. Відтак, основна увага зосереджується на координаційній, політичній та законодавчій спроможності ЄС реалізувати власну стратегічну автономію.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Івасечко, О., Цебенко, О. (2022). *Нова оборонна стратегія ЄС «Стратегічний компас» як відповідь на сучасні гібридні загрози*. Відновлено з <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/247/6955/14479-1?inline=1>
- Максак, Г. (2022). *Нові оборонні рубежі ЄС: перспективи для України*. Відновлено з https://prismua.org/wp-content/uploads/2022/12/EU_defence_ukr.pdf
- A Strategic Compass: The European Union expands its toolbox. (2022). Retrieved from <https://www.wilsoncenter.org/article/strategic-compass-european-union-expands-its-toolbox>
- ADASTRA. (2022). Трансформація політики безпеки ЄС: збільшення автономії чи збереження пріоритету НАТО? Відновлено з <https://adastra.org.ua/blog/transformaciya-politiki-bezpeki-yes-zbilshennya-avtonomiyi-chi-zberezhennya-prioritetu-nato>
- Biscop, S. (2022). The EU's Strategic Compass: How to Translate It into Capabilities? *IEMed Mediterranean Yearbook*. Retrieved from <https://www.iemed.org/publication/the-eus-strategic-compass-how-to-translate-it-into-capabilities/>
- Borges, de Castro R., Barbosa, Lobo R. A (2022). *Compass and a concept: a guide to the EU and NATO strategic outlooks*. Retrieved from <http://turkishpolicy.com/article/1149/a-compass-and-a-concept-a-guide-to-the-eu-and-nato-strategic-outlooks>
- Challenges of the common security and defence policy. (2022). *European Security and Defence College*. 2nd summer university book. Retrieved from <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e3706908-db0f-11ec-a95f-01aa75ed71a1/language-en>
- Erciyas, A., Soydemir, A. (2022). Transformation of the EU Common Security and Defence Policy after 2014 Regarding Ukraine Crisis. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 18 (41), P. 1-30.
- European Security and Defence College. (2022). Challenges of the common security and defence policy. Retrieved from <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e3706908-db0f-11ec-a95f-01aa75ed71a1/language-en>
- Helwig, N. (2023). EU Strategic Autonomy after the Russian Invasion of Ukraine: Europe's Capacity to Act in Times of War. *JCMS. Journal of Common Market Studies*. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/jcms.13527>
- Howorth, J. (2019). Strategic Autonomy: Why It's Not About Europe Going it Alone. *European View*, 18(2), 254-254. Retrieved from <https://www.martenscentre.eu/publication/strategic-autonomy-why-its-not-about-europe-going-it-alone>
- Simón, L. (2023). The Ukraine War and the Future of the European Union's Security and Defense Policy. *Center for Strategic and International Studies (CSIS)*. Retrieved from <https://www.csis.org/analysis/ukraine-war-and-future-european-unions-security-and-defense-policy>
- Standard Eurobarometer 89 – Spring 2018. (2018). Retrieved from <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2180>
- Treaty on European Union. Retrieved from https://lexpacency.org/eu/TEU/ART_43/

REFERENCES

- A Strategic Compass: The European Union expands its toolbox*. (2022). Retrieved from <https://www.wilsoncenter.org/article/strategic-compass-european-union-expands-its-toolbox>
- ADASTRA. (2022). Transformation of the EU Security Policy: Increasing Autonomy or Preserving NATO's Priority? Retrieved from <https://adastra.org.ua/blog/transformaciya-politiki-bezpeki-yes-zbilshennya-avtonomiyi-chi-zberezhennya-prioritetu-nato>
- Biscop, S. (2022). The EU's Strategic Compass: How to Translate It into Capabilities? *IEMed Mediterranean Yearbook*. Retrieved from <https://www.iemed.org/publication/the-eus-strategic-compass-how-to-translate-it-into-capabilities/>
- Borges de Castro R., Barbosa Lobo R. A (2022). *Compass and a concept: a guide to the EU and NATO strategic outlooks*. Retrieved from <http://turkishpolicy.com/article/1149/a-compass-and-a-concept-a-guide-to-the-eu-and-nato-strategic-outlooks>
- Challenges of the common security and defence policy. (2022). *European Security and Defence College*. 2nd summer university book. Retrieved from <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e3706908-db0f-11ec-a95f-01aa75ed71a1/language-en>
- Erciyas, A., & Soydemir, A. (2022) Transformation of the EU Common Security and Defence Policy after 2014 Regarding Ukraine Crisis. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 18(41), 1-30.
- European Security and Defence College*. (2022). Challenges of the common security and defence policy. Retrieved from <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e3706908-db0f-11ec-a95f-01aa75ed71a1/language-en>
- Helwig, N. (2023). EU Strategic Autonomy after the Russian Invasion of Ukraine: Europe's Capacity to Act in Times of War. *JCMS: Journal of Common Market Studies*. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/jcms.13527>.
- Howorth, J. (2019) Strategic Autonomy: Why It's Not About Europe Going it Alone. *European View*, 18(2), 254-254. Retrieved from <https://www.martenscentre.eu/publication/strategic-autonomy-why-its-not-about-europe-going-it-alone>
- Ivasechko, O., & Tsebenko, O. (2022). *New EU defence strategy Strategic Compass as a response to modern hybrid threats*. Retrieved from <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/247/6955/14479-1?inline=1>
- Maksak, H. (2022). *New defense frontier of the EU: prospects for Ukraine*. Retrieved from https://prismua.org/wp-content/uploads/2022/12/EU_defence_ukr.pdf
- Simón, L. (2023) The Ukraine War and the Future of the European Union's Security and Defense Policy. *Center for Strategic and International Studies (CSIS)*. Retrieved from <https://www.csis.org/analysis/ukraine-war-and-future-european-unions-security-and-defense-policy>
- Standard Eurobarometer 89 – Spring 2018*. (2018). Retrieved from <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2180>
- Treaty on European Union*. Retrieved from https://lexpacency.org/eu/TEU/ART_43/